

Iskustvo osobne i obiteljske duhovnosti kod pripadnika karizmatskih zajednica »Dobri Pastir« i »Maranatha«

Anita Dučkić*
anitaduc@gmail.com

Slavica Blažeka Kokorić*
slavica.blazeka@pravo.hr

UDK: 269(497.5):248
248:269(497.5)
269 Dobri Pastir
269 Maranatha

Prethodno priopćenje / Preliminary communication
Primljeno: 24. veljače 2014.
Prihvaćeno: 13. svibnja 2014.

Rad¹ se bavi konceptom duhovnosti i njezinom ulogom u oblikovanju osobnog i obiteljskog života kod pripadnika karizmatskih zajednica »Dobri Pastir« i »Maranatha«. Uvodno su opisani procesi koji zahvaćaju postmoderna društva, a u nekim segmentima i hrvatsko tradicionalno moderno društvo (sekularizacija, revitalizacija religioznosti, duhovni pluralizam, pojava novih eklezijalnih pokreta). Definirani su pojmovi religioznosti i duhovnosti u širem i užem smislu, te je u kontekstu kršćanske duhovnosti ukratko predstavljen karizmatski pokret. U središtu rada je prikaz rezultata kvalitativnog istraživanja čiji je cilj dobiti uvid u način na koji pripadnici karizmatskih zajednica žive osobnu duhovnost i duhovnost u svojim obiteljima.

Istraživanje je provedeno metodom dubinskog polustrukturiranog intervjua s 12 sudionika, od kojih su šest članovi karizmatske molitvene zajednice »Maranatha«, a šest su članovi karizmatske zajednice »Dobri Pastir«. Rezultati istraživanja pokazuju da za sudionike istraživanja duhovnost ima veliku važnost u osobnom i obiteljskom životu. Intenzivnim prakticiranjem vjere u svakodnevnom

* Anita Dučkić, univ. spec. act. soc., sveučilišna specijalistica psihosocijalnog pristupa u socijalnom radu.

* Izv. prof. dr. sc. Slavica Blažeka Kokorić, sveučilišna profesorica na Studijskom centru socijalnog rada Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

¹ Istraživanje je izvorno provedeno za potrebe završnog specijalističkog rada Anite Dučkić pod naslovom »Doprinos duhovnosti u jačanju obiteljske kohezivnosti i otpornosti kod pripadnika karizmatskih zajednica« koji je 2012. obranjen u okviru poslijediplomskog specijalističkog studija »Psihosocijalni pristup u socijalnom radu« na Studijskom centru socijalnog rada Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod mentorstvom i u suradnji s izv. prof. dr. sc. Slavicom Blažeka Kokorić.

životu, sudionici istraživanja svjedoče o autentičnim duhovnim iskustvima, o duboko proživljenom osobnom odnosu s Bogom. Duhovnost je za njih osobno razumijevanje stvarnosti koje oblikuje njihov doživljaj identiteta i smisla života, ulijeva im nadu u teškim životnim trenucima te potiče na djelotvorne akcije i zauzetost za bližnjega. Zajednička vjerska uvjerenja i vrijednosti, zajedničko održavanje religioznih praksi u obitelji, te aktivno sudjelovanje u životu karizmatске zajednice, doprinose jačanju kohezivnosti i zajedništva unutar njihovih obitelji.

Ključne riječi: *osobna duhovnost, duhovnost u obitelji, pripadnici karizmatских zajednica.*

Uvod

Postmoderna revitalizacija duhovnosti

Postmoderna društva obilježena su mnogim promjenama koje u bitnome mijenjaju način funkcioniranja društva, ali i svakodnevnih praksi pojedinaca. Jedna od trendovskih promjena odnosi se i na slabljenje utjecaja institucionalnih religija na društvo i na ponašanje pojedinca procesom sekularizacije koja se očituje opadanjem uloge religije u društvu, apostazijom od Crkve te slabljenjem vjerske prakse.² Sekularizacijski procesi obuhvaćaju promjene na društvenog razini (opadanje autoriteta religijskih institucija na ostale institucionalne sfere društva), promjene na razini religijskih hijerarhijskih struktura (slabljenje moći i kontrole religijskih institucija nad subordiniranim vjernicima) te promjene na individualnoj razini (sekularizacija svijesti suvremenog čovjeka popraćena individualizacijom i privatizacijom religije).³ Istovremeno, rascjepkana i materijalistička kultura postmodernog društva pridonijela je i jačanju potrebe za novim vrijednostima u kojima novac i moć nemaju dostatnu motivacijsku snagu jer ne ispunjavaju čovjekovu potrebu za smislom.⁴ Postmoderno doba, koje je obilježeno porastom nesigurnosti, fragmentiranim životom te burnim društvenim i gospodarstvenim promjenama u materijalističkom i sekularnom društvu, stvara u čovjeku izraženu potrebu za koherentnošću, za religijom i duhovnošću,⁵ za traženjem veće smislenosti života i povezanosti s drugima.⁶

² Usp. S. TADIĆ, *Tražitelji svetoga*, Zagreb, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2002, 79-88.

³ Usp. S. TADIĆ, Sekularizacija, antisekularizacija i suvremena revitalizacija religije, *Nova prisutnost*, 5 (2007) 1, 21-38.

⁴ Usp. H. J. APONTE, Spirituality. The Heart of Therapy, *Spirituality and Family Therapy*, 13 (2002) 1-2, 13-27.

⁵ Usp. G. NEDUMARUTHUMCHALIL, The Role of Religion and Spirituality in Marriage and Family Therapy, *Journal of Pastoral Counseling*, 44 (2009) 14-58.

⁶ Usp. F. WALSH, *Spiritual resources in family therapy*, New York, Guilford, 2009, 4.

Naizgled paradoksalno, dok jača trend sekularizacije u postmodernim društvima, istovremeno dolazi i do revitalizacije religioznosti koja nadilazi granice religijskih institucija.⁷ Ljudi se sve više okreću duhovnosti i traženju novih puteva koji odgovaraju njihovim životnim situacijama i koji će im pomoći u nalaženju smisla i prevladavanju životnih nedaća.⁸ Religija stoga, unatoč sekularizaciji, ostaje »bitnim izvorom smisla i identiteta«.⁹

Postmoderna revitalizacija religioznosti svojevrsni je protest protiv svjetovnosti, ali i protiv tradicionalnih religijskih institucija svjetovnog mentaliteta te je na neki način buđenje religije i religioznosti u novim oblicima pojavnosti.¹⁰ Riječ je o duhovnom pluralizmu širokog spektra koji ukazuje na vitalnost i snagu duhovnosti. Duhovni pluralizam uključuje pojedince u stvaranje konstruktivnog društva putem međusobnog poštovanja, razumijevanja i uzajamne povezanosti, kako unutar obitelji tako i unutar društvene zajednice.¹¹ Traganje za transcendentnim vrijednostima očituje se u različitom prakticiranju religioznih praksi unutar i/ili izvan religije.

Razlike u poimanju religije, religioznosti i duhovnosti

Pojedini autori pokušali su odrediti jasnu distinkciju između pojmova religije, religioznosti i duhovnosti. Becvar definira religiju kao »specifičan institucionalizirani sustav vjerovanja koji može i ne mora biti izraz duhovnosti«.¹² Prema Tanyi,¹³ religija uključuje organizirani sustav s utvrđenim pravilima, praksama, uvjerenjima i vrijednostima kojih se pojedinci trebaju pridržavati. Pojam religije se često povezuje sa sudjelovanjem u religijskim ritualima, sa životom u skladu s etičkim kodeksom religije, s vjerničkim svjetonazorom i poimanjem istine, vjerničkim pogledom na život i njegovo značenje. Značenje tih uvjerenja i akcije filtriraju se kroz kulturni kontekst i mogu uključivati kulturnu tradiciju¹⁴ u kojoj se organiziraju kolektivna iskustva ljudi u zatvorenom sustavu vjerovanja i praksi.¹⁵

⁷ Usp. Tadić, *Tražitelji svetoga...*, 94-101.

⁸ Usp. Walsh, *Spiritual resources...*, 5.

⁹ S. ZRINŠČAK, Što je religija i čemu religija: sociološki pristup, *Bogoslovska smotra*, 58 (2008) 1, 25-37, 25.

¹⁰ Usp. Tadić, *Tražitelji svetoga...*, 94-101.

¹¹ Usp. Walsh, *Spiritual resources...*, 18.

¹² D. BECVAR, *Soul Healing*, New York, Basic Books, 29, prema D. T. CARLSON, D. KIRKPATRICK, L. HECKER, M. KILLMER, Religion, Spirituality, and Marriage and Family Therapy. A Study of Family Therapists' Beliefs about the Appropriateness of Addressing Religious and Spiritual Issues in Therapy, *The American Journal of Family Therapy*, 30 (2002) 157-171, 159.

¹³ Usp. R. A. TANYI, Spirituality and family nursing: spiritual assessment and interventions for families, *Journal of Advanced Nursing*, 53 (2006) 3, 287-294.

¹⁴ Usp. F. STREETS, Overcoming a Fear of Religion in Social Work Education and Practice, *Journal of Religion and Spirituality in Social Work*, 28 (2009) 1, 185-201.

¹⁵ Usp. A. BÜSSING i dr., Aspects of spirituality in adolescents, *International Journal of Children's*

Religije se međusobno razlikuju, kako po sadržaju vjerovanja i praksi, tako i po uvjetima članstva i načinu društvene organiziranosti.¹⁶ Svaka religija ima svoju prepoznatljivu zajednicu štovanja, vjerovanja i tradicije.¹⁷

No, iako je religija primarno društveni fenomen, ona se također može konceptualizirati kroz razinu pojedinca, pri čemu pojedinci sebe mogu opisati kao vjernike koji se pridržavaju vjerovanja, praksi i pravila neke religije. Razlikovanje ovih razina religije moguće je konceptualizirati pojmovima privatnih i javnih oblika religioznosti.¹⁸

Mrdjenovich¹⁹ upućuje na postojanje različitih dimenzija religioznosti koje se očituju kroz vjersku pripadnost (kršćanin, budist, musliman itd.), javnu vjersku aktivnost (sudjelovanje u vjerskim obredima i ritualima), privatne vjerske aktivnosti (molitva, meditacija, slavljenje), te kroz psihosocijalne resurse (socijalna podrška i vjersko suočavanje s krizama). Navedene dimenzije razlikuju se ovisno o tome stavljaju li naglasak na institucionalnost, na subjektivne čimbenike ili na funkcionalnu perspektivu.

Dakle, može se zaključiti da pojam religije objedinjuje *religioznost u širem smislu* koju čini konfesionalna pripadnost i uključenost u vjerske prakse te *religioznost u užem smislu* koju čini odnos čovjeka prema religiji, duboka osobna povezanost uz sveto, nadnaravno.²⁰ Religioznost u užem smislu moguće je još definirati kao »osobni doživljaj važnosti religije u svakodnevnom životu koji je neovisan o vjerovanju ili identifikaciji s određenom konfesionalnom zajednicom«. ²¹ Religioznost u užem smislu podrazumijeva »osobnu samodefiniciju kao religiozne osobe, priznanje osobe da vjera može utješiti ili ohrabriti, učestalost molitve Bogu izvan vjerskih obreda i slično«. ²²

Na sličan način i Larsen²³ navodi da se religioznost može mjeriti kroz pripadnost određenoj denominaciji, kroz sudjelovanje na bogoslužjima ili u drugim religijskim praksama, kao i kroz osobno religiozno iskustvo.

Spirituality, 15 (2010) 1, 25-44.

¹⁶ Usp. W. R. MILLER, C. E. THORESEN, Spirituality, religion, and health. An emerging research field, *American Psychologist*, 58 (2003) 1, 24-35.

¹⁷ Usp. P. TIMMS, Spirituality and Mental Health, *Royal College of Psychiatrists*, (2010) www.rcpsych.ac.uk/mentalhealthinfo/treatments/spirituality.aspx (15.01.2014).

¹⁸ Usp. Miller, Thoresen, *nav. dj.*, 24-35.

¹⁹ Usp. A. J. MRDJENOVICH, *University Counseling Center Practices Regarding Guidance on the Health Effects of Religious/Spiritual Involvement*, Dissertation, The University of Toledo, 2009, 53; https://etd.ohiolink.edu/ap:0:0:APPLICATION_PROCESS=DOWNLOAD_ETD_SUB_DOC_ACCNUM:::F1501_ID:toledo1256083041,attachment (04.02.2014).

²⁰ G. ČRPIĆ, S. ZRINŠČAK, Dinamičnost u stabilnosti. Religioznost u Hrvatskoj 1999. i 2008. godine, *Društvena istraživanja*, 19 (2010) 1-2, 3-27, 9.

²¹ Zrinščak, *nav. dj.*, 28.

²² *Isto.*

²³ Usp. K. M. LARSEN, How Spiritual Are Social Workers? An Exploration of Social Work Practitioners' Personal Spiritual Beliefs, Attitudes, and Practices, *Journal of Religion and Spirituality in Social Work*, 28 (2011) 1, 17-33.

Religioznost kao vjersko iskustvo je ukorijenjeno u afektivnoj i iskustvenoj strani ljudskog bića koja se izražava putem povjerenja i osjećaja vjere i ljubavi koji pomažu pojedincu u doživljaju samog sebe kao dijelu nečeg većeg.²⁴ I prema Jungu, »religiozno iskustvo je karakterizirano nekom vrstom emocionalnog iskustva: prepuštanjem Višoj sili, bez obzira na to zove li se ta sila Bog ili nesvjesno.«²⁵

»Jedan od aspekata religioznog iskustva je zadivljenost, čuđenje, svijest o životu i vlastitom postojanju i o zagonetnom problemu povezanosti sa svijetom, kao i jedinstvo sa svime što okružuje čovjeka.«²⁶

U semantičkom značenju, kao i u praktičkom korištenju u pojmovima »religioznost« i »duhovnost« postoje značajne razlike i preklapanja. Primjerice Hased opisuje duhovnost kao univerzalniji, širi konstrukt koji se odnosi na subjektivno iskustvo onostranosti koje postoji izvan religijskog okvira, dok su za religioznost karakteristični izvjesni rituali u okviru religijske institucije.²⁷ Prema Hasedu duhovnost pretpostavlja aktivno osobno vjerovanje u nadnaravno, ali i praktično življenje toga u svakodnevnom životu izvan formalne religije.²⁸ Time se duhovnost poistovjećuje s prethodno elaboriranom podjelom na religioznost u užem smislu, dok se poimanje religioznosti poistovjećuje s konstruktom religioznosti u širem smislu.

Pojedini autori smatraju da je nemoguće odvojiti i razlikovati pojam religioznosti od pojma duhovnosti jer se religioznost i duhovnost međusobno ne isključuju.²⁹ Prema tim autorima, konstrukti religije i duhovnosti su isprepleteni.³⁰ Becvar navodi da »osoba može biti duhovna i religiozna, ali isto tako može biti religiozna bez duhovnosti ili pak duhovna bez religioznosti.«³¹

Međutim, prema nekim drugim autorima, koncepte duhovnosti i religije je moguće razgraničiti.³² Primjerice, Davison i Jhangri³³ smatraju da duhovnost

²⁴ Usp. P. F. KNITTER, Social Work and Religious Diversity. Problems and Possibilities, *Journal of Religion and Spirituality in Social Work: Social Thought*, 29 (2010) 3, 256- 270.

²⁵ C. G. YUNG, *Psychology and Religion*, London, Yale University Press, 1966, 4, prema E. FROMM, *Psihoanaliza i religija*, Zagreb, VBZ, 2000, 26.

²⁶ E. FROMM, *Psihoanaliza i religija*, Zagreb, VBZ, 2000, 87.

²⁷ Usp. C. S. HASSED, Depression. Dispirited or spiritually deprived?, *Australian Medical Association*, 173 (2000) 10, 545-547, prema B. AUKST MARGETIĆ, Duhovnost, depresija i karcinom, u: Đ. LJUBIČIĆ (ur.), *Depresija i duhovnost*, Rijeka, Medicinski fakultet, 2010, 112.

²⁸ Usp. isto.

²⁹ Usp. M. K. MARTERELLA, L. J. BROCK, Religion and Spirituality as a Resource in Marital and Family Therapy, *Journal of Family Psychotherapy*, 19 (2008) 4, 330-345.

³⁰ Usp. Carlson i dr., *nav. dj.*, 157-171.

³¹ Prema D. BECVAR, *nav. dj.*, 159.

³² Usp. W. A. GRAMS, T. S. CARLSON, C. R. McGEORGE, Integrating Spirituality into Family Therapy Training. An Exploration of Faculty Members' Beliefs, *Contemporary Family Therapy*, 29 (2007) 147-161.

³³ Usp. S. N. DAVISON, G. S. JHANGRI, Existential and religious dimensions of spirituality and their relationship with health-related quality of life in chronic kidney disease, *Department of Medicine*, 5 (2010) 1, 1969-1976, www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/

i religija nisu u dihotomiji jer je duhovnost nadređeni pojam pojmu religije. Duhovnost se može osjetiti i iskusiti neovisno o osobnim vjerskim djelima pobožnosti i načinu života.³⁴ Duhovnost je srce i duša religije i može se izraziti izvan formalne religije kroz osobnu vjeru i kod onih koji nisu vjernici.³⁵

Značajan oblik suvremene religioznosti odnosi se upravo na duhovnost/spiritualnost u najopćenitijem smislu, koja podrazumijeva da svako ljudsko biće ima duhovne, spiritualne potrebe prema kojima oblikuje svoj vanjski i unutar-nji život, bez nužnosti pripadanja nekoj religiji ili religioznoj organizaciji.³⁶ Te potrebe se očituju u traženju smisla i ispunjavanju svrhe života, kao i traženjem zajedništva s drugima.³⁷ Haug navodi da duhovnost sadrži nekoliko važnih aspekata:

1. kognitivni aspekt: duhovnost potiče na razmišljanje o životu, odnosima i značenju koji se pridaje osobnim iskustvima;
2. moralni aspekt: moralni referentni okvir pomaže u razumijevanju događaja u životu i pomaže u nadilaženju bolnih iskustava te čini vodič ponašanja;
3. afektivni aspekt: duhovna uvjerenja pomažu ljudima da iskuse osjećaj sigurnosti, povjerenja i nade, slobode i otvorenosti, pripadnosti i povezanosti;
4. bihevioralni aspekt: duhovna iskustva i uvjerenja dovode do izbora stila života i ponašanja koja promiču odnose sa sobom i drugima u kojima se život potvrđuje putem poštovanja, opraštanja, podrške i poštenja;
5. razvojni aspekt: duhovnost nije nešto statično nego je proces »znanja i odnosa«, duhovna se uvjerenja prenose s generacije na generaciju vjerskom pripadnošću, vrijednostima i duhovnim uvjerenjima koja se nje-guju u okviru obitelji.³⁸

Kršćanska duhovnost i karizmatski pokret

S kršćanskog aspekta, duhovnost se definira kao odnos s Trojstvom, a religija kao zajednica u kojoj se prakticira duhovnost i zajedništvo s drugim vjernicima. Kršćanska duhovnost označava Božju prisutnost u životu vjernika koja

---

PMC3001767/?tool=pubmed (02.02.2014).

³⁴ Usp. Streets, *nav. dj.*, 185-201.

³⁵ Usp. F. WALSH, Spiritual Diversity. Multifaith Perspectives in Family Therapy, *Family Process*, 49 (2010) 3, 330-348.

³⁶ Usp. Š. Š. ĆORIĆ, *Psihologija religioznosti*, Jastrebarsko, Naklada Slap, 1998.

³⁷ Usp. Z. LEUTAR, I. LEUTAR, Religioznost i duhovnost u socijalnom radu, *Crkva u svijetu*, 45 (2010) 1, 78-103.

³⁸ Prema I. E. HAUG, Spirituality as a Dimension of Family Therapists' Clinical Training, *Contemporary Family Therapy*, 20 (1998) 4, 471-483, 475.

se manifestira u konkretnim djelima u svakodnevnom životu. Ona omogućuje dijalog između Boga i čovjeka koji može biti plići ili dublji, intenzivan ili povremen, ovisno o općeljudskoj zrelosti vjernika i zrelosti njegove vjere.³⁹ Kršćanska duhovnost je čvrsto povezana s religioznošću jer se najčešće artikulira kroz privatno i/ili javno sudjelovanje vjernika u religioznim praksama.⁴⁰

U skladu s novijim trendovima u kršćanskoj duhovnosti treba spomenuti postojanje nekih crkvenih zajednica i pokreta čijim se djelovanjem jasno očituje »nedvojbeno rehabilitacija autentično religijskih i religioznih dimenzija života«. ⁴¹ To su zajednice u kojima pojedinci intenzivno žive i prakticiraju svoju duhovnost i religioznost, a obilježene su visokim stupnjem kohezije, solidarnošću, brigom i skrbi za druge, moralnom odgovornošću i emocionalnom dubinom.⁴²

Suvremena religijska praksa u okviru kršćanskih crkava njeguje duhovni pluralizam i prepoznaje značajan porast novih kršćanskih i eklezijalnih pokreta, kako u svijetu tako i u Hrvatskoj.⁴³ Primjerice, rezultati Gallupova istraživanja iz 2008. godine pokazuju tendenciju rasta evanđeoskih crkava (pentekostalnih i karizmatičkih zajednica) u SAD-u.⁴⁴ Sličan trend vidljiv je i prema podacima iz nacionalnih anketa provedenih zadnjih desetljeća u Kanadi, što ukazuje na svojevrsnu renesansu karizmatičkog i pentekostalnog pokreta u suvremenom i postmodernom sjevernoameričkom društvu.⁴⁵

Potaknut buđenjem pokreta pentekostalaca u protestanskim crkvama, gdje pokret postoji već više stoljeća,⁴⁶ unutar Katoličke crkve karizmatički pokret je nastao krajem 60-tih godina 20. stoljeća u Sjevernoj Americi, te se otada počeo naglo širiti po svim kontinentima. U Hrvatsku dolazi 1975. godine. To je »prvorazredni duhovni događaj dvadesetog stoljeća«⁴⁷ koji je svojevrsna »pobuna« usmjerena protiv sekularizacije i istovremeno protiv tradicionalnih religijskih institucija.⁴⁸

Karizmatički pokret je jedan od pokreta unutar Katoličke crkve koji nastoji autentično živjeti put Evanđelja te služi obnovi Crkve u skladu s potrebama današnjice.⁴⁹ Karizmatički pokret njeguje duhovnost koja traži intenzivan osobni, neposredan doživljaj »svetoga« kao odgovor na globalno gubljenje smisla, što je

³⁹ Usp. Leutar, Leutar, *nav. dj.*, 78-103.

⁴⁰ Usp. *isto*.

⁴¹ Usp. Tadić, *Tražitelji svetoga...*, 224.

⁴² Usp. *isto*, 22.

⁴³ Usp. *isto*.

⁴⁴ Usp. Walsh, *Spiritual Diversity...*, 330-348.

⁴⁵ Usp. R. W. BIBBY, *The Circulation of the Saints. One Final Look at How Conservative Churches Grow*, Pasadena, The University of Lethbridge, 2003. <http://reginaldbibby.com/images/circofsaints03.pdf> (07.02.2014).

⁴⁶ Usp. J. MAMIĆ, Duhovski pokreti u Crkvi, *Bogoslovska smotra*, 59 (1989) 1-2, 147-165.

⁴⁷ Usp. Tadić, *Sociokulturni i društveno-povijesni uvjeti...*, 374.

⁴⁸ Usp. *isto*, 373-388.

⁴⁹ Usp. J. MAMIĆ, J. CASTELLANO, Crkveni pokreti u svjetlu duhovnog razlučivanja, *Bogoslovska smotra*, 78 (2008) 2, 405-431.

posljedica sekularizacije i neoliberalizma.⁵⁰ U raspravama koje se tiču značenja karizmatškog pokreta, u okviru Katoličke crkve mogu se čuti i kritički glasovi o ovakvoj duhovnosti zbog opasnosti od »spektakularnog emocionalizma, ekumenskih brzopletosti, manipuliranja osobama ili grupama, uspostavljanja paralelnih struktura i hijerarhije, isticanja senzacionalističkih darova i promicanja štetnog elitizma«. ⁵¹ S druge strane postoje stajališta da je karizmatški pokret jaka misionarska i evangelizacijska snaga, te da istovremeno ukazuje na potrebu reevangelizacije i obnovu Crkve, budući da se unutar Crkve osjeća nezadovoljstvo zbog površne religioznosti i izvanjske pripadnosti.⁵² Karizmatški pokret se promatra u tom kontekstu kao »znak djelovanja Duha Svetoga za Crkvu u tom vremenu«. ⁵³

Karizmatški pokret je snažan eklezijalni pokret koji ima svoju fizionomiju, unutarnju dinamiku, poruku, naglašen sadržaj i vlastito poslanje.⁵⁴ Pripadnike karizmatškog pokreta karakterizira intenzivno osobno življenje religioznosti te duboko emocionalno i duhovno zajedništvo, čime se rehabilitira autentično iskustvo prve, apostolske Crkve.⁵⁵ Temeljna specifičnost karizmatškog pokreta je naglašavanje važnosti Duha Svetoga koji je pokretačka silu u svakodnevnom životu te vjerovanje u djelovanje Duha Svetoga primanjem karizmatških (nadaravnih) darova, kao što su: molitva u jezicima (glosolalija), čudesna ozdravljenja, proroštva, oslobođenja, polaganje ruku, počivanje u Duhu, obraćenja s naglašenim smislom za grijeh, pokajanje i molitvu. Naglasak se stavlja na duboko unutarnje duhovno iskustvo krštenja Duhom Svetim, kao i na iščekivanje drugog Kristova dolaska (Parusiju). Po svojoj naravi karizmatški pokret je molitveni pokret. Jedno od temeljnih obilježja pokreta je stvaranje lokalnih molitvenih zajednica. Molitveni susreti uključuju slavljenje, molitvu predanja, molitvu za unutarnje iscjeljenje, sakramente, proučavanje Svetog pisma i darove Duha Svetoga. Karizmatške zajednice karakterizira

»traženje subjektivne iskustvene i doživljajne dimenzije religioznosti i pritom nalaženje istomišljenika i zaštićenosti u (primarnim) grupama i zajednicama onih koji to isto traže i žele«. ⁵⁶

Pripadnici karizmatških zajednica putem duhovnosti nalaze smisao u životu i životnim događanjima te pomoć kojom nadilaze teška iskustva i održavaju nadu.⁵⁷ Intenzivno življenje karizmatške duhovnosti podrazumijeva i svjedočenje vjere u svakodnevnom životu i njegovanje duhovnosti unutar obitelji. S

⁵⁰ Usp. Tadić, *Tražitelji svetoga...*, 373-388.

⁵¹ *Isto*, 149-150.

⁵² Usp. A. DOMAZET, Kršćanska duhovnost u ozračju pluralizma, *Crkva u svijetu*, 38 (2003) 1, 41-73.

⁵³ Usp. Mamić, Castellano, *nav. dj.*, 407.

⁵⁴ Usp. Mamić, *nav. dj.*, 147-165.

⁵⁵ Usp. Tadić, *Tražitelji svetoga...*, 374.

⁵⁶ *Isto*, 37.

⁵⁷ Usp. Haug, *nav. dj.*, 471-483.

obzirom na nedovoljnu zastupljenost ove teme u dosadašnjim istraživanjima na našim prostorima, a i šire, u nastavku rada izložit će se rezultati kvalitativnog istraživanja usmjerenog na dublje sagledavanje doživljavanja i prakticiranja osobne duhovnosti i duhovnosti u obiteljima pripadnika karizmatičkih zajednica.

1. Cilj istraživanja

Cilj je ovog istraživanja dobivanje uvida u način na koji pripadnici karizmatičkih zajednica »Dobri Pastir« i »Maranatha« žive osobnu duhovnost i duhovnost u svojim obiteljima.

U skladu s ciljem istraživanja postavljena su sljedeća istraživačka pitanja:

- 1) Na koji način pripadnici karizmatičkih zajednica prakticiraju i doživljavaju osobnu duhovnost?
- 2) Na koji način je duhovnost prisutna u životu obitelji pripadnika karizmatičkih zajednica?

2. Metoda istraživanja

2.1. Sudionici istraživanja i metoda prikupljanja podataka

Budući da je u istraživanju riječ o temi koja zahtijeva visok stupanj osobnog samootkrivanja sudionika istraživanja, dublje i detaljnije iznošenje vlastitih iskustava o duhovnosti i njenom utjecaju na obiteljski život, u ovom istraživanju koristio se kvalitativan pristup. Podaci su se prikupljali tehnikom polustrukturiranog dubinskog intervjua koji ima za cilj omogućiti bolje razumijevanje značenja koje ispitivano iskustvo ima za sudionike.⁵⁸ Pri odabiru sudionika istraživanja koristilo se namjerno uzorkovanje.⁵⁹ U istraživanje su uključeni sudionici koji smatraju da na osobnoj i obiteljskoj razini žive intenzivnu duhovnost, te koji žele govoriti o svojim duhovnim iskustvima jer ih smatraju izuzetno važnima u svom životu i životu svojih obitelji. U istraživanju je sudjelovalo 12 sudionika, od čega je bilo deset žena i dva muškarca u dobi između 30 i 45 godina.

Prema obrazovnom statusu u uzorku od 12 ispitanika šest ispitanika ima visoko obrazovanje i šest srednje stručno obrazovanje. Svi sudionici istraživanja su u braku, ali različita trajanja (od 4 do 25 godina). Svi su roditelji (petero

⁵⁸ Usp. G. MILAS, *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*, Jastrebarsko, Naklada Slap, 2005.

⁵⁹ Usp. *isto*.

ih ima po dvoje djece, četvero po troje, dvoje po četvero djece i jedan ispitanik ima petero djece), pri čemu je svima prvo dijete u trenutku istraživanja bilo maloljetno.

Svi su sudionici pripadnici karizmatičkih zajednica,⁶⁰ od čega su šestero članovi karizmatičke molitvene zajednice »Maranatha«, a šestero članovi karizmatičke zajednice »Dobri Pastir«. Uključivanjem pripadnika dviju različitih karizmatičkih zajednica željelo se slojevito sagledati njihova duhovna iskustva. Ove karizmatičke zajednice razlikuju se međusobno u nekim svojim obilježjima, kao što su brojnost članova, način okupljanja i prakticiranja nekih oblika religioznih praksi. Dok je karizmatička zajednica »Marantha« manja zajednica koja uključuje tradicionalne oblike pobožnosti (kao što su molitva krunice i euharistijsko klanjanje), zajednica »Dobri Pastir« je veća zajednica koja okuplja svoje članove u više područnih grupa, potiče druženje članova putem kućnih timova te njeguje religiozne prakse karizmatičkog tipa (molitva oslobođenja i ozdravljenja, govorenje u drugim jezicima, proročka dimenzija, slavljenička dimenzija, proučavanje Biblije).

2.2. Postupak provedbe istraživanja i analize prikupljenih podataka

Prije provođenja terenskog istraživanja dobiveno je dopuštenje za provođenje istraživanja od etičkog povjerenstva fakulteta (Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada) i voditelja obiju karizmatičkih zajednica. Nakon dobivanja odobrenja, sudionici istraživanja su telefonski individualno kontaktirani i zamoljeni za suradnju. Objašnjeni su im ciljevi i svrha istraživanja, princip dobrovoljnosti, povjerljivosti i anonimnosti, te mogućnost odustajanja od sudjelovanja u istraživanju u bilo kojem trenutku istraživanja. Sukladno iskazanom interesu i mogućnostima, dogovoren je termin i mjesto provođenja intervjua. Svaki razgovor sniman je diktafonom (uz prethodnu suglasnost sudionika), nakon čega je zapisan. Intervju ispitanika je u prosjeku trajao 60 minuta. Tijekom provedbe svakog pojedinačnog dubinskog intervjua vodio se i dnevnik zapažanja.

Na temelju prikupljenih podataka provedena je kvalitativna analiza koja uključuje »subjektivnu interpretaciju pisanog/tekstualnog sadržaja sustavnim klasifikacijskim procesom kodiranja i identifikacije tema ili obrazaca«.⁶¹ Radi organiziranja prikupljenih podataka, korišteno je kodiranje koje se provelo trima različitim postupcima: pripisivanjem kodova empirijske grafi, pridru-

⁶⁰ Veličina uzorka od 12 sudionika istraživanja definirana je po principu postizanja »teorijskog zasićenja« (usp. Milas, *nav. dj.*, 587), što znači da se prikupljanje podataka provodilo intervjuiranjem novih sudionika sve dok se nije iscrpila izučavana tema (sudionici istraživanja uključivali u istraživanje sve dok se u odgovorima sudionika nisu počela ponavljati njihova razmišljanja, te se više nisu pojavljivali novi i značajni podaci).

⁶¹ Usp. H. F. HSIEH, S. E. SHANNON, Three approaches to qualitative content analysis, *Qualitative Health Research*, 15 (2005) 9, 1278.

živanjem srodnih kodova u kategorije te analizom značenja pojmova i kategorija. Dobivene podatke su nezavisno razmatrala tri istraživača koji su iznijeli svoja tumačenja relacijskih veza i svrstavanja po kategorijama. Istraživači su se međusobno konzultirali o dobivenim interpretacijama te su tako zajednički doprinijeli većoj valjanosti zaključaka. Kod zaključivanja pazilo se na uočavanje obrazaca te na nalaženje smislenih i uvjerljivih tumačenja.

3. Rezultati i rasprava

3.1. Doživljaj i iskustvo osobne duhovnosti

Analizom sadržaja odgovora sudionika istraživanja na prvo istraživačko pitanje »Na koji način pripadnici karizmatičkih zajednica prakticiraju i doživljavaju osobnu duhovnost?« dobivene su četiri kategorije: (1) participacija u javnim vjerskim aktivnostima, (2) participacija u privatnim vjerskim aktivnostima, (3) doživljaj osobnog odnosa s Bogom i (4) primjena evanđeoskih načela u svakodnevnom životu.

3.1.1. Participacija u javnim vjerskim aktivnostima

Analizom empirijske građe vidljivo je da sudionici istraživanja svoju osobnu duhovnost žive aktivnim participiranjem u različitim javnim vjerskim aktivnostima, posebice sudjelovanjem u bogoslužjima i sakramentalnom životu:

»Svako jutro prije posla idem na misu« (1).⁶² »Pokušavam slijediti Božje riječi (...) sudjelovanjem na euharistijskom slavlju (...)« (2). »Živim svoju duhovnost odlazeći u crkvu i primajući sakramente. Prvenstveno primajući Tijelo Kristovo; čitanjem Svetog pisma mi je gotovo najvažnije« (11).

Svoju duhovnost također žive i prakticiranjem ostalih religioznih praksi u okviru župne i karizmatičke zajednice:

»Sudjelujem u svojoj župi i posebice u svojoj molitvenoj zajednici« (12). »Idem u crkvu redovito, jer tamo je mjesto gdje se prima duhovno ohrabrenje i zajedništvo s braćom i sestrama. Slušam propovijedi i pjesme koje me podižu...« (2). »Slavim Boga u svojem srcu i u zajednici. Svakodnevno idem na misu« (6). »Molitva unutar moje molitvene grupe i sudjelovanje u župnom radu. Naši međusobni odnosi u zajednici su pomoć u razvoju duhovnosti« (7). »To je za katolika nešto nemjerljivo (sveta misa) i nešto najviše, a sve ono popratno što radimo: i molitvene zajednice i molitva krunice i pjevanje i organiziranje seminara i sve drugo – imaju istu svrhu, dakle to su različiti aspekti, različiti načini privlačenja svetoj misi« (10).

⁶² Brojevi navedeni u zagradama nakon navoda citata označavaju redni broj sudionika istraživanja.

Iz ovih navoda vidljivo je da su osobna duhovna iskustva sudionika istraživanja duboko povezana s transcendentnim vjerovanjima i religijskom praksom. Na slične nalaze upućuju i drugi autori. Tako Haug napominje da su religiozna iskustva pojedinaca često povezana s participacijom u organiziranom vjerskom institucionaliziranom sustavu, putem kojeg se njeguju zajedničke moralne vrijednosti, religijska praksa i sudjelovanje članova u vjerskoj zajednici.⁶³ Slično zaključuju i autori Davison i Jhangri koji naglašavaju da sudjelovanje u aktivnostima neke vjerske skupine može poslužiti kao način izražavanja osobne duhovnosti.⁶⁴

3.1.2. Participacija u privatnim vjerskim aktivnostima

Sudionici istraživanja svoju osobnu duhovnost u iskustvenom smislu nadalje opisuju kao participaciju u privatnim vjerskim aktivnostima koja se ponajprije očituje u prakticiranju osobne molitve i čitanju duhovne literature. Sudionici istraživanja tako ističu sljedeće:

»Moj način življenja duhovnosti očituje se u molitvi i slavljenju veličine Božje« (4). »Svoju duhovnost njegujem, hranim Božjom riječi, pjesmama, meditacijama, čitanjem knjiga koje podižu, hrabre i usmjeravaju moj život još bliže k Bogu i bližnjima. Molitva je osnova moje duhovnosti. Molitvom dopirem do Boga i tada započinje naša međusobna komunikacija« (5). »Čitanje Božje riječi (...), čitanje duhovnih knjiga koje me hrabre (...), usmjeravaju (...), daju mi pozitivan poticaj za život« (6). »To je sve ono što na osobnoj razini činim radi svoje duhovne izgradnje i brige za duhovni razvoj« (7).

Dakle, sudionici istraživanja osobnu duhovnost intenzivno njeguju kroz kontemplativnu molitvu, pjesme slavljenja, čitanje Pisma i druge vjerske rituale. Na slične zaključke upućuje Levin koji navodi da sudjelovanje u privatnim pobožnostima te iskustvo osobne molitve i slavljenja Boga, značajno oblikuje iskustvo osobne duhovnosti i kvalitetu duhovnog stanja pojedinca.⁶⁵ Doživljaj osobne duhovnosti se u ovom kontekstu može povezati s religioznošću u širem smislu koja uključuje, kako navodi Larsen, pripadnost nekoj vjerskoj zajednici, sudjelovanje na bogoslužjima i u drugim religijskim praksama, ali i s religioznošću u užem smislu koja uključuje osobno religiozno iskustvo.⁶⁶

3.1.3. Doživljaj osobnog odnosa s Bogom

Specifično za pripadnike karizmatiskog pokreta je i naglašavanje djelovanja Duha Svetoga kao pokretačke sile u životima vjernika. To se očituje i u odgovo-

⁶³ Usp. Haug, *nav. dj.*, 471-483.

⁶⁴ Usp. Davison, Jhangri, *nav. dj.*, 1969-1976; www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3001767/?tool=pubmed (02.02.2014).

⁶⁵ Usp. J. LEVIN, »And Let Us Make Us a Name«. Reflections on the Future of the Religion and Health Field, *Journal of Religion and Health*, 48 (2009) 125-145.

⁶⁶ Usp. Larsen, *nav. dj.*, 17-33.

rima sudionika istraživanja koji u opisu doživljaja osobne duhovnosti naglašavaju svoj odnos s Duhom Svetim:

»Prava je duhovnost sa Svetim Duhom. Biti u odnosu s njim. To je ono nešto što je unutra, u dubini bića. To osjećam iznutra. To je nešto što se prepoznaje. Prepoznajem odakle dolazi. To se riječima ne može opisati (...) snažan pečat koji dolazi iz dubine« (3). Sudionici istraživanja pridaju veliko značenje i doživljaju povezanosti s Ocem nebeskim: »Zaista sam povezana sa svojim Ocem nebeskim i to u svim situacijama, svakom trenutku« (4).

Naposljetku, naglašavaju da je temelj njihove osobne duhovnosti i vjera u Isusa:

»Vjera u Isusa je smisao moga života, inače ne znam kako bih živio. To je ono što daje svrhu mome postojanju. Temelj mojih vrijednosti i načina života« (6).

Navedeni rezultati istraživanja ukazuju na poštivanje trinitarne dimenzije prema kojoj se s kršćanskog aspekta duhovnost definira kao odnos s Trojstvom, a religija kao zajednica u kojoj se prakticira duhovnost i zajedništvo s drugim vjernicima.

Sudionici istraživanja kao temelj svoje osobne duhovnosti izražavaju intenzivan doživljaj duboke povezanosti s Bogom u svakodnevnom životu:

»Biti s Bogom od 0 do 24 sata. Slaviti i hvaliti ga za sve što on jest u mome životu. Uvijek, na sve što mi se događa gledam kroz naše zajedništvo s Bogom. Sve što jesam i što ću biti djelo je živoga Boga« (4). »U razgovoru s njim i slušanju Božje riječi želim živjeti iz dana u dan njegovu ljubav i dobrotu« (2). »Svoju duhovnost živim vrlo intenzivno i snažno jer me ljubav Božja jako privlači k sebi. Moja je molitva zapravo traženje Boga (...) da ga vidim u svojim okolnostima (...). Želim biti u njegovoj nazočnosti, bez obzira na prilike i situacije u kojima se nalazim. Zahvaljivati mu za sve što jesam i imam i za sve ono što ću tek biti i imati« (3).

Prema izjavama sudionika istraživanja vidljivo je da osobni odnos s Bogom prepoznaju u svim segmentima svojeg života:

»Moj osobni odnos s Bogom se očituje u svakom segmentu kroz plodove u svakodnevnom životu koji su posljedica mog odnosa s Bogom« (8). »Sve ono što živim, radim, sve što me okružuje, u sve nastojim provući tu svoju duhovnu komponentu, odnosno svoj odnos prema Bogu. Sve što crpim iz tog odnosa prema Bogu prenosim u sve životne situacije, u sve životne odnose« (9).

Taj osobni odnos s Bogom tumače kao izvor svoje egzistencije:

»Duhovnost je za mene moj osobni odnos s Bogom. To je nešto što povezuje moj duh s Bogom, nešto što nitko ne može poljuljati, promijeniti. Nešto što stvarno znam da jest, to je izvor moje egzistencije, nešto bez čega ne mogu živjeti niti postojati« (5).

Sudionici istraživanja svoju osobnu duhovnost njeguju kroz prepoznavanje Božje prisutnosti u stvarnosti koja ih okružuje:

»Dok promatram prirodu vidim Božje tragove ljubavi i u tome se očituje duhovnost« (2). »Jako osvjedočenje Božje prisutnosti u mom životu se kasnije očituje kao mir, ljubav, radost, sigurnost, spokoj i da ne nabrajam dalje« (3). »Duhovnost je moja veza sa živim Bogom. To je nešto duboko unutar mene što me tjera da budem u Božjoj prisutnosti (...), da gledam svijet (...), ljude očima Evanđelja i da razumijem ljude Kristovim srcem. To je stvarnost koja se riječima ne može opisati. Ja je sada samo svojim opisivanjem mogu umanjiti i razvodniti« (5).

Sudionici istraživanja nadalje opisuju svoj odnos s Bogom kao doživljaj bezuvjetne Božje ljubavi i uzvraćanje te ljubavi:

»Bog je ljubav i iz tog odnosa crpim snagu za suživot s drugima (...), u konačnici i sa samim sobom« (4). »To je kao kad se zaljubiš u nekoga (...). Ne možeš navesti razloge zašto ga voliš, nego naprosto znaš da ga voliš i to je to« (7). »Ja govorim o odnosu sa stvarnim i živim Bogom koji me čuje, koji mi daje svoj blagoslov i svoju naklonost. (...) Bog me ljubi i to je nešto što ničim nije zaslužno. Jedino se Božja ljubav ne kupuje, to je besplatan Božji dar. Do tog shvaćanja trebala sam proći sve i svašta. Taj odnos ljubavi i svijest da me Bog ljubi – iz te ljubavi mogu crpiti snagu (...), ljubav za svoju obitelj i naše odnose« (8). »Nema duhovnosti bez ljubavi. Onaj koji ne ljubi nije duhovan« (12).

Iz subjektivnog doživljaja odnosa s Bogom proizlazi povjerenje u Boga:

»Imati povjerenja u Boga i sigurnost u njegovu očinsku brigu i skrb (...) da nas neće ostaviti (...), da nas neće iznevjeriti nego da će se odazvati kad god ga pozovemo« (2). »Vjerovati Bogu. Oslanjati se na njega u svakom trenutku. U teškim trenucima ostati uz njega i vjerovati njemu (...) gledati njega (...), usmjeriti svoj pogleda na njega, a ne na sve probleme koji te okružuju. Imati prislan odnos s Bogom. Ne samo nekakvu vanjsku pobožnost da sebe zadovoljim (rituali, obredi), nego njegovati prislan i intiman odnos da želiš biti s Bogom« (7). »Pouzdavati se u providnost Božju, da ništa nije slučajno na ovome svijetu« (10).

Na temelju uzajamnog i prsnog odnosa sudionici istraživanja prepoznaju efekte Božje prisutnosti kroz pronalaženje osobne ravnoteže i smisla života:

»Mogu izgubiti živce, no onda ću se usmjeriti na Boga i opet naći neku ravnotežu« (1). »Bez onoga koji me je stvorio, ne bi me bilo. Jednostavno ne bih mogla funkcionirati, moj život ne bi imao smisao, bila bih isfrustrirana, jadna. On je osnovni smisao života i postojanja mene, moje obitelji i moga okruženja, svega« (9).

Sudionici istraživanja potvrđuju upravo ono što navodi Rothman: da je osobna duhovnost duboko osobno, imanentno i individualno iskustvo.⁶⁷ U odgovorima sudionika istraživanja reflektira se i doživljaj duhovnosti koji je blizak nalazima autora Boohera i Hauga, a koji govore o duhovnosti kao egzistencijalnom odnosu s Bogom koji potiče osjećaj smisla, svrhe i poslanja u životu,⁶⁸ te dovodi do olakšanja od egzistencijalne tjeskobe i pružanja osjećaja sigurnosti.⁶⁹

⁶⁷ Usp. J. ROTHMAN, Spirituality. What we can teach and how we can teach it, *Journal of Religion and Spirituality in Social Work*, 28 (2000) 1, 161-184.

⁶⁸ Usp. R. BOOHER, *Spirituality in Therapy. An Integrative Review. Marriage and Family Therapy*, Master of Science Degree, University of Wisconsin – Stout, 2006, 6-7; <http://www2.uwstout.edu/content/lib/thesis/2006/2006booherr.pdf> (25.01.2014).

⁶⁹ Usp. Haug, *nav. dj.*, 471-483.

3.1.4. Primjena evanđeoskih načela u svakodnevnom životu

Analiza četvrte kategorije prvog istraživačkog pitanja odnosi se na doživljaj osobne duhovnosti putem primjene evanđeoskih načela u svakodnevnom životu. Ona se očituje u posvećenosti Bogu i ljudima, vršenju Božje volje i nasljedovanju Krista:

»Vjerovati i živjeti Kristov život. Činiti ono što je on činio (...), ljubiti onako kako je on ljubio. Onako, kao što se i predstavljam da jesam, kršćanka, nastojim živjeti kršćanstvo kako Krist nalaže. To je izazov, no nije nemoguće. Kad čovjek jednom istinski spozna i doživi ljubav Božju njegov se život mijenja, postaje nov. Susret s Isusom mijenja sve (...), moj svjetonazor (...), moje srce postaje mekanije (...), moj se karakter mijenja (...) i to je nešto izvanredno i vrlo poželjno za mene« (5). »Jednostavno nastojim živjeti ono što primam (...), predati to svojoj obitelji i svima koji su stavljeni na moj put« (2). »Nastojim ugoditi Bogu i sve što činim, želim da to bude na slavu Božju« (3). »Nije lako biti autentičan vjernik uvijek i svagdje. To je odluka koju donosim svakodnevno, a to je: živjeti Evanđelje Isusa Krista na Bogu ugodan način. Biti vjernik je avantura s Bogom. Vjerovati Bogu i za stvarnosti koje još ne vidimo« (4). »Znači biti blizu Bogu i biti s Bogom. Hodati sa svojim Bogom i gledati na ljude njegovim očima (...), slušati ih njegovim ušima (...) i razumjeti ih njegovim srcem« (6).

Posvećenost/služenje Bogu sudionici istraživanja izražavaju konkretnim njegovanjem kvalitetnih odnosa i pomaganjem ljudima:

»Moja duhovnost se očituje u služenju u obitelji, na poslu, u mojoj zajednici i općenito u društvu« (1). »Duhovnost treba živjeti u praksi, stoga nastojim služiti Bogu i bližnjima. Moliti za druge, slušati ih. Pomagati im vrlo konkretno, koliko je u mojoj moći. Biti u Riječi i tražiti otkrivenje Božje u pogledu nekih situacija i okolnosti. To je i odnos s bližnjima. Ne mogu služiti Bogu koga ne vidim, ako prethodno ne služim bližnjima u potrebi koje vidim. To je međusobno povezano« (3). »Svoju duhovnost živim služenjem bližnjima: ohrabriranjem, podizanjem, tješanjem, razgovorima i naprosto, zajedništvom« (4). »Jako mi je važno da budem autentična osoba, posebice u svojoj obitelji, da vjera koju ispovijedam bude popraćena i djelima. Ja sam prvi svjedok vjere svojoj djeci, i muž, i ako mi zakažemo, bit ćemo loši i neuvjerljivi primjeri Božje ljubavi i prisutnosti« (5).

Sudionici istraživanja smatraju da je bit duhovnosti i njezina najvažnija kvaliteta služenje Bogu i ljudima. Sudionici istraživanja su opisali svoju osobnu duhovnost u kontekstu nasljedovanja evanđeoskih načela i njegovanja kvalitetnih ljudskih odnosa. Na slične zaključke navodi i Rothman koji naglašava kako su ljubav i konkretna zauzetost za dobro izraz duhovnosti.⁷⁰ Sukladno navedenom, Prior i Quinn naglašavaju da duhovnost ima dvije dimenzije: vertikalnu koju čini odnos između pojedinca i Boga i horizontalnu koja se odnosi na povezanost pojedinca s drugima, s okolinom.⁷¹

⁷⁰ Usp. J. ROTHMAN, *nav. dj.*, 161-184.

⁷¹ Usp. M. K. PRIOR, A. S. QUINN, The Relationship Between Childhood Emotional Neglect and Adult Spirituality. An Exploratory Study, *Journal of Religion and Spirituality in Social*

3.2. Doživljaj i iskustvo duhovnosti u obitelji

Analizom sadržaja odgovora sudionika istraživanja na drugo istraživačko pitanje: »Na koji način je duhovnost prisutna u životu obitelji pripadnika karizmatičkih zajednica?« dobivene su četiri kategorije: (1) molitva kao izvor obiteljskog zajedništva, (2) zajedničko sudjelovanje u drugim religioznim aktivnostima, (3) odgoj djece u vjeri te (4) karizmatička zajednica kao izvor blagoslova i podrške za obitelj.

3.2.1. Molitva kao izvor obiteljskog zajedništva

Sudionici istraživanja ističu svoj doživljaj važnosti molitve za njegovanje zajedništva i održavanje stabilnosti u obitelji:

»Netko je rekao važnu rečenicu: 'Obitelj koja zajedno moli, zajedno i ostaje!'« (9). »Mi s djecom molimo za naše konkretne potrebe i zajednički Bogu zahvaljujemo za sve lijepo što nam daje« (4). »Imamo zajedničke molitve nedjeljama, u adventu i u korizmi. To je crtica iz našeg zajedništva« (1). »Naša obiteljska spontana molitva održava našu obiteljsku duhovnost. Naša djeca mole za nas i mi molimo za njih (...) i to za vrlo konkretne svakodnevne stvari« (5). »Tu je i zajednička molitva u obitelji. Kako je lijepo gledati kad naša djeca predvode krunicu ili čitaju odlomak iz Svetog pisma (...), pjevaju duhovne pjesme zajedno s nama« (6). » Za moju obitelj duhovnost je jako važna. Prisutna je u zajedničkoj molitvi, zajedničkom djelovanju prema van (...). Molimo s djecom svaki dan. Suprug i ja molimo zajedno gotovo svaki dan i svaki dan se susrećem s Bogom u molitvi« (9).

Iskustvo zajedničke molitve u obitelji sudionici istraživanja opisuju kao prigodu za međusobni susret, za autorefleksiju, za otvorenu razmjenu doživljaja i za međusobno poticanje na pozitivne promjene:

»Duhovnost koju mi živimo je svakodnevno promatranje svega onoga što smo u tom danu dobro napravili i sve ono što smo propustili napraviti. Sve ono što možemo mijenjati (...), što možemo bolje. Najdraži nam je trenutak kad se navečer svi možemo sastati (...), kad djeca izmole svoju desetnicu krunice i nakon toga svatko svojim riječima daje vlastiti osvrt na taj dana. Nekad je to radost (...), nekad je to i neka lošija situacija, ali je jako važno da naučimo razgovarati (...), da smo emotivni (...), da smo spremni govoriti o sebi (...), da smo spremni biti potpuno iskreni jedni prema drugima« (12).

Dakle, religiozne prakse, kao oblici obiteljskih rituala, mogu imati važnu ulogu u psihičkom rastu i razvoju pojedinaca te pridonose očuvanju emocionalnog i mentalnog zdravlja članova obitelji, što potvrđuju u svom radu i autori Bezinović, Manestar i Ristić Dedić.⁷²

Work. Social Thought, 29 (2010) 277-299.

⁷² Usp. P. BEZINOVIĆ, K. MANESTAR, Z. RISTIĆ DEDIĆ, Obiteljska kohezivnost i zadovoljstvo životom djevojaka i mladića iz sela i iz grada, *Sociologija sela*, 42 (2004) 1-2, 157-172, 163-164.

3.2.2. Zajedničko sudjelovanje u drugim religioznim aktivnostima

Pripadnici karizmatskog pokreta u svojim obiteljima njeguju zajedničko čitanje duhovnih sadržaja i razgovor o njima:

»Zajedno čitamo Sveto pismo (...), slavimo (...), razgovaramo o Božjim djelima koja je učinio u našoj svakodnevnici i što mi možemo činiti za druge da budemo produžena Božja ruka u svijetu u kojem živimo« (5). »Djeca i ja često zajedno sjednemo i slušamo duhovna predavanja pa ih komentiramo, bilježimo ono što nas se posebno dojmilo« (3). »Čitamo zajedno knjigu duhovnog sadržaja« (11). »Zajedničko čitanje i komentiranje Pisma, razgovori s djecom o Bogu...« (4).

Zajedničko čitanje duhovnih sadržaja i razgovor su obiteljski rituali kojima se održava kohezivnost u obiteljima pripadnika karizmatskih zajednica. U sklopu njegovanja obiteljskih rituala za sudionike istraživanja posebnu važnost ima i nedjelja kao dan posvećen Bogu i obiteljskom zajedništvu:

»Jedino mi ostaje sveta nedjelja i nju ne dam nikome. To je jedini dan kad smo svi zajedno za obiteljskim ručkom, stolom. Najdivnije je kad se okupimo zajedno i pomolimo. Ponekad je to samo zajedničko blagovanje, ponekad i obiteljska molitva« (10).

3.2.3. Odgoj djece u vjeri

Sudionici istraživanja navode da se duhovnost u njihovoj obitelji očituje i u tome što veliko značenje pridaju odgoju djece u vjeri. Pri tome naglašavaju doživljaj važnosti vjerskog educiranja djece i življenja vjere putem osobnog primjera roditelja:

»Nastojimo prenijeti svoju vjeru djeci i to zajedničkim čitanjem dječje Biblije, pričanjem o biblijskim događajima i razgovorom s djecom o vjeri itd. Rekla bih, pružiti im životni primjer« (7). »Razgovaramo o Bogu (...), čitamo dječju Bibliju i ne forsiram ih da s nama mole. Jedino zajedno molimo kad i oni to pože. Ne želim im nametati svoja vjerska uvjerenja i svoje prakse, jer bih mogla postići kod njih suprotan efekt« (8). »Molitva je izuzetno važna u našem rastu u zajedništvu i obitelji, ali tu je i igra. Tu je primanje i davanje. Djecu treba učiti u tom darivanju da budu otvorena u darivanju, otvorena u traženju i zahvalna (...) prvenstveno dragom Bogu za sve što su uspjeli i ostvarili u tome danu« (12).

Pripadnici karizmatskih zajednica na poseban način njeguju vjerski odgoj. U govoru o odgoju u vjeri i za vjeru sudionici istraživanja naglašavaju važnost roditeljske uloge u prenošenju vjere i svojeg autentičnog svjedočanstva. Na slične nalaze upućuje Walsh, navodeći da velika većina religioznih obitelji uključuje vjerski odgoj svoje djece putem kojeg prenose duhovne i moralne vrijednosti.⁷³ Duhovnost može biti moralni kompas u rastu i razvoju djece i adolescenata te im može pomoći u pronalaženju vlastitog smisla i svrhe postojanja.⁷⁴

⁷³ Usp. Walsh, *Spiritual Diversity...*, 330-348.

⁷⁴ Usp. isto.

3.2.4. Karizmatička zajednica kao izvor blagoslova za obitelj

Pripadnici karizmatičkih zajednica njeguju zajedničku obiteljsku duhovnost i angažmanom u karizmatičkoj zajednici.

»Svoju duhovnost živimo i u našoj karizmatičkoj zajednici gdje zajedno molimo, čitamo Pismo i razgovaramo s puno povjerenja« (6). »Duhovnost živimo u sklopu molitvene zajednice i molitvenih susreta, putem različitih seminara, radionica, tečajeva, slavljenja koje vodimo suprug i ja u našoj molitvenoj zajednici« (7). »Prije svega molitva s djecom, odlazak s njima na susrete karizmatičke zajednice, slavljenje. Možda nekako više slavljenje nego molitva. Slavljenje nekako diže i vjeru i isповijedanje da imaš ono za što moliš, tražiš i priželjkuješ« (11).

Sudionici istraživanja iskustvo pripadnosti karizmatičkoj zajednici vide kao izvor podrške za cijelu obitelj:

»Dobri međuljudski odnosi i sve ono što smo dobivali u tim raznim molitvenim grupama bilo je obilno. To je, velim, uvijek bilo bogato i duhovno i materijalno, gdje god smo se međusobno družili i pomagali. U nekim razdobljima života smo živjeli stvarno kao prva kršćanska zajednica na takav način da smo dijelili sva dobra. Onaj koji je imao davao je onome koji nema« (9). »Različiti ljudi, od svećenika (...), župnika (...), prijatelja unutar molitvene zajednice putem kojih smo krenuli na taj put duhovnosti, ti su nam ljudi stvarno velik blagoslov« (12). »Koliko god smo davali u našem duhovnom radu, još više smo primali. (...) Duhovni rad za druge urodio je duhovnim plodom za nas, a često smo imali koristi i u materijalnom smislu« (9).

Osjećaj zajedništva unutar karizmatičke zajednice potiče članove obitelji na angažman i zauzeto življenje za potrebe drugih, što stvara pozitivan kontekst za daljnje prođublјivanje duhovnih iskustava.⁷⁵

»Mi kao obitelj stremimo punini. To je predanje da služimo Bogu, ali Bogu služimo po ljudima« (12). »Zajedništvo je također manifestacija duhovnosti. Isus kaže: 'Po ljubavi će vas prepoznati.' Jako mi je važno da se očituje ta ljubav unutar moje obitelji (...), unutar moje zajednice (...), mojih međuljudskih odnosa« (6). »Naš je apostolat i naš rad usmjeren baš na duhovnost, jer ona nadahnjuje sve što radimo, od savjetovanja do molitve za druge, organiziranje seminara, pisanja knjiga. Naš posao je evangelizacija, duhovni rad, pisanje duhovne literature, prevođenja takve literature koja je izdana u inozemstvu, svakodnevni razgovori s ljudima, od savjetovanja i razgovora telefonom do zajedničkog razgovora, organizacija seminara, vođenje seminara, uglavnom duhovnost nam se isprepliće kroz život od 0 do 24 sata« (9).

Vidljivo je da za pripadnike karizmatičkog pokreta duhovnost u obitelji ne znači samo unutarnju snagu, nego podrazumijeva duboko ukorijenjen osjećaj pripadnosti i povezanosti kako s Bogom, tako i s drugima i sa zajednicom.

⁷⁵ Usp. Davison, Jhangri, *nav. dj.*, 1969-1976; www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3001767/ (02.02.2014).

Zaključak

Rezultati provedenog kvalitativnog istraživanja pokazuju da pripadnici karizmatskog pokreta »Dobri Pastir« i »Maranatha« osobnu duhovnost opisuju kroz duboka duhovna iskustva i doživljaj osobnog odnosa s Bogom koji se bazira na trinitarnoj dimenziji. Njihov govor o duhovnosti na osobnoj razini uključuje intenzivan doživljaj osobne povezanosti s Bogom u svakodnevnom životu, prepoznavanje Božje prisutnosti u stvarnosti koja ih okružuje, doživljaj bezuvjetne ljubavi i povjerenja u Boga. Sudionici istraživanja osobnu duhovnost značajno shvaćaju kao način života koji uključuje jasan stav o konfesionalnoj pripadnosti popraćen redovitom participacijom u različitim privatnim i javnim religioznim aktivnostima. Pri tome posebno mjesto zauzima osobna i obiteljska molitva, sudjelovanje na svetoj misi, čitanje Svetog pisma te slavljenje Boga na molitvenim susretima u karizmatskoj zajednici. Za pripadnike karizmatskih zajednica duhovnost obuhvaća i osobno razumijevanje stvarnosti. Ona im daje odgovore na događaje koje pojedinac ne može kontrolirati, pruža smisao njihovom postojanju, pomaže im u pronalaženju osobne ravnoteže i ulijeva nadu u teškim situacijama.

Govoreći o duhovnosti u svojim obiteljima sudionici istraživanja naglašavaju da njegovanje duhovnosti u obitelji za njih znači prije svega življenje vjere osobnim primjerom te zajedničkim sudjelovanjem u molitvi, svetoj misi, slavljenju i čitanju duhovnih knjiga. Redovito sudjelovanje članova obitelji u vjerskim aktivnostima nema formu tradicionalnih obiteljskih rituala koji (p) ostaju sami sebi svrha, već potiče članove obitelji na zajedništvo u Duhu, na otvoreno dijeljenje duhovnih doživljaja, na pozitivne promjene i unapređenje kvalitete međusobnih odnosa. Prema iskustvima sudionika istraživanja, aktivna uključenost u život karizmatske zajednice izvor je podrške i blagoslova za cijelu obitelj, ali i prigoda za zauzeto življenje za potrebe drugih.

Sumirano, rezultati provedenog kvalitativnog istraživanja potvrđuju sukladna stajališta drugih autora da duhovnost pruža pojedincima i obiteljskim zajednicama specifičan pogled na svijet, moralne standarde, obrazac života i duboko proživljena iskustva koje imaju tendenciju osloboditi pojedince iz izolacije, tjeskoba i otvoriti ih prema harmoničnom življenju.⁷⁶ Nadalje, može se zaključiti da duhovnost u obitelji služi kao sredstvo socijalizacije i oblikovanja identiteta članova obitelji, kao i za definiranje međuljudskih uloga.⁷⁷ Osobna i obiteljska duhovnost u sebi integriraju snažnu vjeru u nadnaravno koja reflektira transcendentalne vrijednosti, govor o ljepoti, opraštanju, ljubavi, milosrđu, suosjećanju i zauzetosti za drugoga. Plodovi osobne duhovnosti i duhovnosti u obitelji prelijevaju se na širu zajednicu te potiču pojedince na zajedničke djelo-

⁷⁶ Usp. Aponte, *nav. dj.*, 13-27.

⁷⁷ Usp. L. S. KIMBALL, C. K. MARTIN, A Cultural Trinity. Spirituality, Religion, and Gender in Clinical Practice, *Spirituality and Family Psychotherapy*, 13 (2002) 1-2, 145-166.

tvorne akcije.⁷⁸ Posjedovanje snažne vjere omogućava pojedincima viši stupanj samopouzdanja i zadovoljstva životom, oslobođenje od anksioznosti te višu razinu socijalne podrške.⁷⁹ Rezultati ovog kvalitativnog istraživanja provedenog s pripadnicima karizmatičkih zajednica »Dobri Pastir« i »Maranatha« svjedoče da duhovnost doista može postati revitalizirajuća snaga u suvremenom društvu koja, kroz autentično življenje na osobnoj razini, u okviru obiteljskih i vjerskih zajednica, može potaknuti prepoznavanje i pronalaženje životnog smisla, jačanje moralno duhovnih vrijednosti, obiteljske kohezivnosti te socijalne podrške u okviru zajednice.

Na kraju valja istaknuti da provedeno kvalitativno istraživanje, unatoč tome što donosi mogućnost slojevitog i detaljnijeg sagledavanja duhovnih iskustava te njihova odraza na osobni i obiteljski život sudionika istraživanja, po svojoj prirodi ima i neka ograničenja. Ona se prije svega odnose na nemogućnost uopćavanja dobivenih rezultata na širu populaciju. S obzirom da intencija ovog kvalitativnog istraživanja nije bila zahvatiti reprezentativni uzorak pripadnika karizmatičkih zajednica, dobiveni rezultati mogu služiti tek kao polazište za sagledavanje uloge duhovnosti u oblikovanju osobnog i obiteljskog života, te kao poticaj za provođenje novih znanstvenih analiza u kojima će se zahvaćanjem reprezentativnog uzorka pripadnika određenih vjerskih zajednica detaljnije opisati specifičnosti duhovnosti koje se njeguju u različitim religioznim zajednicama.

---

⁷⁸ Haug, *nav. dj.*, 471-483.

⁷⁹ Usp. Booher, *nav. dj.*, 5.

Anita Dučkić – Slavica Blažeka Kokorić

Spirituality experience of members in charismatic congregations

Summary

The paper deals with the concept of spirituality and its' influence on personal and family life shaping among the members of charismatic congregations. Introduction describes different processes that include the post-modern societies and in some segments the Croatian traditionally modern society as well (secularization, the revitalization of religiosity, spiritual pluralism, new ecclesial movements).

Terms of religiosity and spirituality are defined in the broad and narrow sense. The charismatic movement is also briefly introduced in the context of Christian spirituality. The main focus of the paper is on the results of a qualitative research. The goal of the research is to gain insight the personal and family spirituality of the charismatic communities' members. The survey was conducted by in-depth semi-structured interviews with 12 participants. Six persons were members of charismatic prayer groups »Maranatha« and six were members of the charismatic community "Good Shepherd".

The results show that spirituality has a great importance in personal and family life of the charismatic community. Through intensive religious practice in everyday life, participants testify about the authentic spiritual experiences and about the deeply experienced personal relationship with God.

Participants emphasize that spirituality gives them specific personal understanding of the reality that shapes their identity and life meaning perception. Also spirituality gives them hope in difficult moments, encourages them for giving a concrete help and commitment for others. Joint religious beliefs and values, common maintenance of religious practice in family, and active participation in the charismatic community life, contribute to strengthening the cohesion and togetherness within their families.

Key words: personal spirituality, the spirituality of the family, members of the charismatic community.

(na engl. prev. Jelena Ivelić)